

Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка

ІНІСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ
Кафедра психології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Навчально-наукового Інституту
педагогіки і психології

проф. С.М. Кондратюк
(підпис) (ініціали та прізвище)

« 28 » серпня 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПСИХОЛОГІЯ СПІЛКУВАННЯ

галузь знань **05 Соціальні та поведінкові науки**

спеціальність **053 Психологія**

освітня-програма **Психологія першого(бакалаврського) рівня вищої освіти**

Мова навчання: українська

Погоджено науково-методичною комісією ІНІ
Інституту педагогіки і психології Сумського
державного педагогічного університету імені
А. С. Макаренка

« 28 » серпня 2020 р.

Голова: к. психол. н., доц. Тарасова Т.Б.
(ступінь, вч. звання)

Розробники:

1. Дворніченко Лариса Леонідівна, к. філос. н, доцент, доцент кафедри психології

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри психології
Протокол № 1 від « 27 » серпня 2020 р.

Завідувач кафедри

Кузікова С.Б. д. психол. н., професор

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	(Вказати освітній ступінь) бакалавр	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
1-й		1-й	
Семестр			
1-й		1-й	
Лекції			
22 год.		4 год.	
Практичні, семінарські			
32 год.		4 год.	
Лабораторні			
0 год.		0 год.	
Самостійна робота			
64 год.		112 год.	
Консультації:			
2 год.	0 год.		
Загальна кількість годин - 120		Вид контролю: залік	

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Курс «Психологія спілкування» є обов'язковою дисципліною в процесі підготовки психологів. Мета даного курсу – ознайомити студентів з теоретичними основами міжособистісного спілкування, формування у слухачів умінь будувати продуктивні міжособистісні відносини в різних сферах життя.

Основними завданнями курсу є:

- Ознайомити слухачів з сучасними теоретичними концепціями спілкування та технологіями побудови ефективної взаємодії;
- Висвітлити бар'єри, та основні причини деструктивного спілкування;
- Проаналізувати стратегії та тактики маніпулювання, та шляхи запобігання маніпулятивної взаємодії;
- Розкрити фактори ефективного міжособистісного спілкування;
- Відпрацювати основні навички та психологічні прийоми якісної взаємодії.

Особливістю даного курсу є проведення частини практичних занять у формі соціально-психологічного тренінгу.

Результатом вивчення курсу є формування у бакалаврів наступних компетентностей:

- Інтегральної компетентності: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.
- загальних компетентностей:

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК8. Навички міжособистісної взаємодії,

ЗК9. Здатність працювати в команді.

спеціальних, фахових компетентностей:

- спеціальних, фахових компетентностей:

СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків

СК10. Здатність дотримуватися норм професійної етики.

СК11. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

2. Міждисциплінарні зв'язки

Курс «Психологія спілкування» є етапом підготовки фахівців, які навчаються за спеціальністю «Практична психологія». Вивчення курсу це важливий етап для подальшого оволодіння такими дисциплінами, як «Соціальна психологія», «Психологія управління», «Практикум з соціальної психології», «Основи психологічного консультування», «Психологія конфлікту» та ін.

3. Результати навчання за дисципліною

Здатність вирішувати складні завдання і проблеми у процесі професійної діяльності у галузі психології забезпечується наступними результатами навчання. Майбутні психологи зможуть:

ПР 3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.

ПР10. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника.

ПР13. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.

ПР14. Ефективно виконувати різні ролі у команді у процесі вирішення фахових завдань, у тому числі демонструвати лідерські якості.

ПР17. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.

Основні результати навчання, досягнення яких забезпечує дана дисципліна:

РН1 Знати основні теоретичні положення теорії міжособистісного спілкування, його види, функції, структуру;

РН2 Вміти аналізувати вербальні та невербальні прояви партнера по спілкуванню, та використовувати отриманні знання для будування ефективної взаємодії;

РН3 Обирати і застосовувати ефективні тактики самопрезентації, адекватні до життєвих ситуацій;

РН4 Вміти організовувати якісну взаємодію, спрямовану на досягнення мети групи.

РН5 Розуміти стратегії і тактики маніпуляцій, оволодіти основними психологічними прийомами запобігання маніпулюванню;

РН6 Розвивати здатність до самоаналізу та аналізу методів та прийомів ефективного спілкування;

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала ЄКТС	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90-100	«Відмінно». Відповідь або виконання завдання характеризується правильністю та повнотою без допомоги викладача. Під час висвітлення питання студент може теоретично обґрунтувати загальні методичні засади викладання окремих тем курсу, самостійно організовувати пізнавальну діяльність на аудиторних заняттях та в позааудиторний час; демонструє навички організації соціально-психологічної взаємодії.
82-89	«Дуже добре». Навчальна діяльність високої якості та відповідає всім основним вимогам. Теоретичний зміст курсу освоєно повністю, необхідні практичні навички роботи з матеріалом в основному сформовані. Передбачені навчальною програмою навчальні завдання виконані, якість виконання більшості з них оцінена числом балів, близьким до максимального.
74-81	«Добре». Студент володіє матеріалом з теми. Викладення матеріалу з теми є чітким, логічним з наведенням прикладів із власних спостережень, використанням знань із суміжних дисциплін, передового досвіду. Відповідь або виконання завдання характеризується повнотою з незначними огріхами без надання допомоги з боку викладача.
64-73	«Задовільно». Відповідь або виконання завдання характеризується недостатньою повнотою, але правильністю без надання допомоги викладача. Студент володіє обсягом знань та умінь, які є необхідними для розкриття теми, користується термінологією, однак, під час розкриття теоретичних основ психології спорту студент може припускатися окремих неточностей, які виправляє після надання консультативної допомоги викладача.
60-63	«Посередньо». Відповідь або виконання завдання характеризується неповнотою і проводяться за допомогою консультації викладача. Значну частину матеріалу студент наводить на репродуктивному рівні, зазнає труднощів під час надання визначень ключовим поняттям теми, недосконало володіє сучасними досягненнями психологічної науки. Під час відповіді спостерігається порушення логічності та точності.
35-59	«Незадовільно» (з можливістю перескладання). Відповідь або виконання завдання характеризується

	фрагментарністю і є можливими тільки за умови надання допомоги викладача. Студент частково володіє матеріалом з теми, не користується ключовими термінами. Викладення матеріалу відбувається на репродуктивному рівні зі значною кількістю огріхів та неточностей.
1 - 34	«Незадовільно» (без можливості перескладання). Відповідь або виконання завдання характеризується неправильністю та фрагментарністю, відбуваються під керівництвом викладача. Теоретичний матеріал, передбачений робочою програмою курсу, засвоєно частково, необхідні практичні уміння не сформовано. Контрольні роботи за змістовими модулями не написано.

Розподіл балів

Приклад для заліку

Поточний контроль															Разом	Сума
РОЗДІЛ 1		РОЗДІЛ 2			РОЗДІЛ 3		РОЗДІЛ 4			РОЗДІЛ 5						
Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т		100
1.1	1.2	2.1	2.2	2.3	3.1	3.2	4.1	4.2	4.3	5.1	5.2	5.3	5.4	5.5		
Поточний контроль															60	
5		3	3	5	3	3	3	5	5	5	5	5	5	5		
Контроль самостійної роботи															40	
	5			5		5			5		5	5	5	5		

Т 1.1, Т 1.2 ... Т 2.4 – теми розділів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	задовільно
60 - 63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Поточний та підсумковий контроль проводяться відповідно до вимог Положення «Про порядок оцінювання знань студентів у Європейській кредитно-трансферній системі (ЄКТС) організації освітнього процесу, затвердженого вченою Радою СумДПУ імені А. С. Макаренка (протокол №7 від 23.02.2015 р.).

Для поточного контролю використовуються поточне оцінювання, опитування та виступи на семінарських заняттях, активна участь у тренінгових заняттях, виконання експрес-тестів та тестів модульного контролю. Результати самостійної роботи контролюються з використанням технології дистанційного навчання.

Відповідно до «Положення про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка», ухваленого рішенням вченої ради університету (протокол №10 від 27 квітня 2020 року), затвердженого наказом №178 від 27 квітня 2020 року при оцінюванні результатів навчання з дисципліни можливо перезарахування балів за результатами неформальної та/або інформальної фахової активності студентів (сертифікована участь в конференціях, тренінгах, написання статей, участь в конкурсах студентських робіт, олімпіадах, тощо) що за тематикою, обсягом і змістом відповідають навчальній дисципліні.

Для оцінки результатів навчання в курсі використовуються: залік.

Програма навчальної дисципліни

7.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Міжособистісне спілкування як предмет наукового аналізу

Тема 1.1. Вступ до психології спілкування. Спілкування як центральна категорія соціальної психології. Спілкування, звернення, стосунки. Основні поняття теорії міжособистісного спілкування. Аналітичні моделі. Теоретичні напрямки: когнітивізм, біхевіоризм, рольова парадигма, психоаналіз, гуманістична психологія

Тема 1.2. Потреба в спілкуванні та методи її дослідження

Потреби та мотиви особистості у спілкуванні: класифікація потреб, фрустрація потреб, її наслідки; соціальна мотивація; мотиви досягнення у спілкуванні людей. Потреби довіри в спілкуванні: афіліація, поведінка що допомагає, добросердя в спілкуванні. Методи вивчення спілкування.

Розділ 2. Міжособистісна комунікація.

Тема 2.1. Вербальна комунікація. Мова та взаєморозуміння. Особливості мови в соціальноорієнтованому спілкуванні: правила мовної комунікації. Структура комунікативного процесу. Принципи та норми мовної комунікації.

Переконання. Види переконання. Побудова переконання. Вступ як структурний компонент публічного виступу. Основна частина. Заклучна частина переконання. Вимоги до комунікатора. Психологічні характеристики аудиторії. Канали передачі інформації.

Тема 2.2. Невербальна комунікація. Місце та функції невербальної комунікації в міжособистісним спілкуванні. Особливості невербальної комунікації. Функції невербального повідомлення. Основні канали невербальної комунікації: кінесіка, міміка, контакт очей, жести, такесіка, акустичні засоби передачі невербальної інформації. Зони дистанції та їх вплив на комунікативний процес. Проблема інтерпретації невербальної поведінки.

Тема 2.3. Основи ефективного слухання. Мета та фактори ефективного слухання. Зворотній зв'язок у спілкуванні. Стилi слухання. Технологія активного слухання, його можливості в формуванні професійної та особистісної взаємодії.

Розділ 3. Сприймання і розуміння в структурі спілкування.

Тема 3.1. Соціальна перцепція. Поняття «соціальна перцепція». Центральні проблеми в галузі соціальної перцепції. Закони та механізми соціальної перцепції. Типові помилки сприйманні інших. Точність інтерпретації партнерів по спілкуванню. Фізіогномічні стереотипи. Роль установок у процесі сприймання. Спрямоване формування першого враження.

Тема 3.2. Міжособистісне розуміння. Психологічні основи і закономірності розуміння людиною один одного. Каузальна атрибуція. Фундаментальна помилка атрибуції. Проникливість, властивості проникливої особистості. Національні та етнічні стереотипи. Професійні стереотипи. Забобони і упередження.

Розділ 4. Міжособистісна взаємодія.

Тема 4.1. Структура міжособистісної взаємодії. Контекст та простір взаємодії. Основні сценарії та механізми міжособистісної взаємодії. Ритуальна поведінка: функції та форми. Соціальні ритуали. Міжособистісні ритуали: вибудовування меж взаємодії, підтримка стосунків, захисна поведінка. Культурні особливості ритуальної поведінки.

Тема 4.2. Міжособистісна взаємодія в діловому спілкуванні, грі. Ділове спілкування, його особливості. Форми міжособистісної взаємодії у діловому середовищі. Види та особливості ділової бесіди. Вимоги до проведення ділової бесіди. Ділова нарада. Проблеми сумісництва у групі.

Міжособистісна взаємодія у грі. Психологічне поняття гри. Значення гри для досвіду людського спілкування.

Тема 4.3. Стратегії і тактики впливу та маніпулювання. Поняття особистого впливу. Вплив, влада, лідерство. Харизматичність і вплив. Комунікативно-особистісний потенціал впливу. Типи особистісного впливу.

Основні стратегії впливу. Маніпуляція в спілкуванні. Стратегії і тактики маніпулятивної взаємодії. Засоби і механізми маніпулювання. Розпізнавання маніпуляцій і захист від них. Самопрезентація як засіб впливу.

Розділ 5. Міжособистісні стосунки.

Тема 5.1. Міжособистісна атракція. Поняття міжособистісної атракції. Зовнішні (враженість потреби у афіліації, емоційні стани партнерів по спілкуванню, просторова близькість) та внутрішні (фізична привабливість, стиль спілкуванні, схожість, додатковість, підтримка) фактори атракції. Способи зміни міжособистісної атракції.

Тема 5.2. Почуття та емоції у спілкуванні. Поняття емоцій та почуттів. Організуюча функція почуттів. Особливості емоційно-чуттєвих переживань в міжособистісному спілкуванні. Вплив значущих осіб на почуття та емоції. Соціальні емоції: збентеження, заздрість, ревності. Способи керування емоціями в спілкуванні. Емоційне мовлення.

Тема 5.3. Розвиток стосунків. Етапи розвитку стосунків: стадія зближення, близькість, диференціація, стадія віддалення, стадія розриву стосунків. Фактори стабільних емоційних стосунків: самоактуалізація, саморозкриття. Ризики саморозкриття.

Тема 5.4. Неформальне спілкуванні та довірчі стосунки. Формальне та неформальне спілкування, контактне спілкування. Співвідношення понять «атитюд», «ставлення», «оцінка», «інтерес». Класифікація типів стосунків. Довірливе спілкування, його стадії та функції. Форми і способи довірливого спілкування: атракція, дружба, любов.

Тема 5.5. Труднощі та дефекти спілкування. Порушення та бар'єри спілкування. Сором'язливість як психологічний феномен та специфічність спілкування. Типи сором'язливості. Комплексні труднощі спілкування.

Особливості характеру та дефекти спілкування. Ригідність та тривожність як дефектне спілкування. Корисні форми спілкування: брехня, обман, егоїзм. Агресивно-конфліктна поведінка.

7.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост.р		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост. робота
РОЗДІЛ 1. МІЖОСОБИСТІСНЕ СПІЛКУВАННЯ ЯК ПРЕДМЕТ НАУКОВОГО АНАЛІЗУ												
Тема 1.1. Вступ до психології спілкування.	6	1	1			4	8				8	
Тема 1.2. Потреба в спілкування та методи її дослідження	6	1	1			4	8				8	
РОЗДІЛ 2. МІЖОСОБИСТІСНА КОМУНІКАЦІЯ.												
Тема 2.1. Вербальна комунікація.	8	2	2			4	7	1			6	
Тема 2.2. Невербальна комунікація.	12	2	4			6	10				10	
Тема 2.3. Основи ефективного слухання.	8	2	2			4	9	1			8	
РОЗДІЛ 3. СПРИЙМАННЯ І РОЗУМІННЯ В СТРУКТУРІ СПІЛКУВАННЯ.												
Тема 3.1. Соціальна перцепція.	7	1	2			4	10		2		8	
Тема 3.2. Міжособистісне розуміння.	7	1	2			4	6				6	
РОЗДІЛ 4. МІЖОСОБИСТІСНА ВЗАЄМОДІЯ.												
Тема 4.1. Структура міжособистісної взаємодії.	10	2	2			6	8	2			6	
Тема 4.2. Міжособистісна взаємодія в діловому спілкуванні, грі.	10	2	4			4	8				8	

Тема 4.3. Стратегії і тактики впливу та маніпулювання	10	2	4			4	8					8
РОЗДІЛ 5. МІЖСОБИСТІСНІ СТОСУНКИ.												
Тема 5.1. Міжособистісна атракція.	6	1	1			4	8					8
Тема 5.2. Почуття та емоції у спілкуванні.	5		1			4	6					6
Тема 5.3. Розвиток стосунків.	7	1	2			4	8					8
Тема 5.4. Неформальне спілкуванні та довірчі стосунки.	8	2	2			4	8		1			7
Тема 5.5. Труднощі та дефекти спілкування	10	2	2		2	4	8		1			7
Всього	120	22	32		2	64	120	4	4			112

Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Потреба в спілкування та методи її дослідження	2	
2	Вербальна комунікація. Мова та мовлення (тренінг)	2	
3	Невербальна комунікація (тренінг)	4	
4	Основи ефективного слухання.	2	
5	Соціальна перцепція (тренінг)	2	2
6	Міжособистісне розуміння (тренінг)	2	
7	Структура міжособистісної взаємодії	4	
8	Міжособистісна взаємодія в діловому спілкуванні, грі (тренінг)	4	
9	Стратегії і тактики впливу та маніпулювання	4	
10	Міжособистісна атракція. Емоції та почуття у спілкуванні	2	
11	Неформальне спілкування. Труднощі спілкування	2	2
Разом		32	4

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Головаха Є. І., Паніна Н. В. Психологія людського взаєморозуміння . Київ : Ін-т соціології НАН України, 2014. 223с.
2. Корнєв М.Н., Коваленко А.Б. Соціальна психологія. К.: 1995. 304с.
3. Куницина В.Н., Казаринова Н.В. Погольша В.М. Межличностное общение. СПб, Питер, 2001, 544с.
4. Москаленко В.В. Соціальна психологія. Київ: Центр учбової літератури, 2008, 688с.
5. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія. Підручник у 2 кн. Кн.1., К.: Либідь., 2004, 576с.
6. Пиз А. Пиз Б. Язык телодвижений. Как читать мысли других по их жестам. М.: Эксмо, 2009, 448с.
7. Філоненко М.М. Психологія спілкування. Київ, Центр учбової літератури, 2008, 224с.
8. Щекин Г. Визуальная диагностика: познание людей по их внешности и поведению. К.: МАУП, 2020, 672с.

Додаткові:

1. Андреева М.Г. Социальная психология. – М: «Аспект-Пресс», 2017. 363с.
2. Бойко В.В. Энергия эмоций в общении: взгляд на себя и на других. М.: Издательский дом Фелинь, 1997, 472с.
3. Бодалев А.А. Личность и общение. Избранные труды М.: Международная педагогическая академия, 1995, 328с.
4. Гиппенрейтер Ю.Б. Общаться с ребенком. Как? М.: Астрель, 2008, 214с.
5. Джонсон, Девід В. Соціальна психологія: тренінг міжособистісного спілкування: пер. з англ. К.: «КМ Академія» 2003, 288с.
6. Зимбардо Ф., Ляйппе М. Социальное влияние СПб.: Питер, 2011, 448с.
7. Майерс Д. Социальная психология. СПб, Питер, 2011, 800с.
8. Пайнс Э., Маслич Кр. Практикум по социальной психологии. СПб.: Питер, 2001, 582с.
9. Шапарь В.Б. Мастерство общения и управления людьми Харьков: Клуб семейного досуга, 2010, 415с.